

Jan Kuipers | Heleen Dekker

111 plekken
in Zeeland die je
gezien moet
hebben

111

UITGEVERIJ THOTH BUSSUM

Dit boek verschijnt in de 111 PLEKKEN-serie die Uitgeverij THOTH uitgeeft in samenwerking met EMONS Verlag GmbH, Keulen naar het voorbeeld van de succesvolle 111 ORTE-serie.

© 2015 Jan Kuipers | Heleen Dekker en Uitgeverij THOTH,
Nieuwe 's-Gravelandseweg 3, 1405 HH Bussum
WWW.THOTH.NL

© Foto's: Heleen Dekker
Cartografie: altancecek.design
Vormgeving: Studio Hans Lemmens, Ipendam, naar een concept van Lübbecke |
Naumann | Thoben
Lithografie: BFC Graphics, Amersfoort
Druk- en bindwerk: B.O.S.S Druck und Medien GmbH, Goch (Duitsland)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij THOTH, Nieuwe 's-Gravelandseweg 3, 1405 HH Bussum.

ISBN 978 90 6868 680 7

Woord vooraf

Zeeland is meer. Meer dan strand, duinen, folkloresport in klededrucht. Meer dan monumentale lijstgevels, zwarte schuren, middeleeuwse kerken, de deftigheid van buitenplaatsen. Bij de selectie van de 111 plekken hebben we enerzijds geprobeerd het karakter van Zeeland in het oog te houden, maar anderzijds locaties bezocht die een streep halen door het cliché. Het cliché van Zeeland als toeristen-, boeren- en waterland. Dus bijvoorbeeld geen Domburgse badgeneugten, hoe aantrekkelijk ook. Maar ook niet de enorme druppels aan de watertoren van Oostburg. Die zijn immers al zo bekend. En ze kunnen de passant zelfs op verre afstand niet ontgaan.

Aangezien dit boek zowel bedoeld is voor de Zeeuwen als voor de bezoekers van Zeeland, is nu en dan een kleine concessie gedaan. Het 'breedste strand van Nederland' (er zijn meer plaatsen die deze claim voeren) bij Vrouwenpolder en Breezand hebben we dus wel bezocht. Maar wie denkt bij een pakkend oord meteen aan de koelwateruitlaat van Dow (Terneuzen), het gedenktekentje van 1906 in Oud-Vossemeer, de Eskimo van Zierikzee, de 'Gebroken diek' bij Kattendijke of de wALLofsmALLart in Vlissingen?

De 111 plekken in Zeeland die je gezien moet hebben, hadden er natuurlijk ook 222 of 1111 kunnen zijn. Zeelands karakter laat zich uiteindelijk niet loochenen. Steeds reisden we door, of over, of langs de Zeeuwse basiskleuren groen en blauw, blauw en groen. Ook konden we niet om de sporen heen van typische of ingrijpende zaken voor deze Delta, zoals de verdronken landen en de Februariramp van 1953.

Alle 111 plekken zijn door onszelf uitgekozen: geen enkele locatie, ook als het een bedrijf betreft, heeft enige invloed uitgeoefend of betaald voor opname. Ons enige criterium: de blik van herkenning, gepaard aan de 'andere blik'. En dat geldt ook voor veel opgenomen foto's. Zeeland blijft Zeeland. Maar Zeeland is meer!

111 plekken

- 1___ Proef Zeeland | [Neeltje Jans](#)
Vernieuwend boeren op het zilte water | 10
- 2___ Brouwerij Emelisse | [Noord-Beveland](#)
Bier en de strategie van eilandpromotie | 12
- 3___ Dijkwerkers aan de dam | [Noord-Beveland](#)
Noest basalt, uitgedrukt in marmor | 14
- 4___ Monument verdronken dorpen | [Noord-Beveland](#)
Multidisciplinair herdenken bovenop de dijk | 16
- 5___ Het Solexmuseum | [Noord-Beveland](#)
Genieten van een bijzonder brommertje | 18
- 6___ Uithaven met Planetarium | [Noord-Beveland](#)
Het heelal verkennen aan het Veerse Meer | 20
- 7___ De Zeeuwse Rozentuin | [Noord-Beveland](#)
Rozen, clematissen, kunst of een trouwerij | 22
- 8___ Het Blikmuseum | [Schouwen-Duiveland](#)
Huisvrouwengeluk en de wereldgeschiedenis in blik | 24
- 9___ Brouwersdam watersportstrand | [Schouwen-Duiveland](#)
Actief zijn op de rand van Zeeland | 26
- 10___ Café de Biet | [Schouwen-Duiveland](#)
Innovatief, maar met behoud van sfeer | 28
- 11___ De eskimo van Zierikzee | [Schouwen-Duiveland](#)
De kajak van Zeelik, de houten man | 30
- 12___ Herinneringsplaquette 1953 | [Schouwen-Duiveland](#)
Herdenken en vooruitkijken bij Ouwkerk | 32
- 13___ Hoek van Bommenede | [Schouwen-Duiveland](#)
Rust en verzonken geschiedenis | 34
- 14___ Hoogtorenstation Dreischor | [Schouwen-Duiveland](#)
De vooruitgang als bemest monument | 36
- 15___ De Juttershut | [Schouwen-Duiveland](#)
Uitstalling van de geheimen der zee | 38
- 16___ Koepeltje van Repart | [Schouwen-Duiveland](#)
Recreërende polderberen en een betonnen wering | 40
- 17___ Meestoof Willem III | [Schouwen-Duiveland](#)
Van 'Turks rood' tot namaakkoffie | 42
- 18___ 'Ouderhuis' van Jacob Cats | [Schouwen-Duiveland](#)
Historische 'misleiding' met curiositeitswaarde | 44

- 19___ Plompe Toren | [Schouwen-Duiveland](#)
Enig zichtbare restant van het Zuidland | 46
- 20___ Schuddebeurs en Mon Plaisir | [Schouwen-Duiveland](#)
Oase voor rijke kooplui en regenten | 48
- 21___ Starfighter van Oosterland | [Schouwen-Duiveland](#)
Een straaljager op de Zeeuwse klei | 50
- 22___ Stokroos en Kermisrose | [Schouwen-Duiveland](#)
'Centraal-Aziatisch' relaxen op Duiveland | 52
- 23___ Vakantiehuisjes jaren dertig | [Schouwen-Duiveland](#)
Witte muren en overhangende daken | 54
- 24___ Vissershaven Bruinisse | [Schouwen-Duiveland](#)
Hier valt aan de mossel niet te ontsnappen | 56
- 25___ Vuurtoren Westerlicht | [Schouwen-Duiveland](#)
Roodwitte spiralen om botsing te voorkomen | 58
- 26___ Zeehondenstrand Renesse | [Schouwen-Duiveland](#)
Zeehonden van hout, zeehonden van vlees en bloed | 60
- 27___ Bruinisser stelberg | [Sint-Philipsland](#)
Een buitendijkse hollestelle aan het Zijpe | 62
- 28___ Krammertoren, Krammersluizen | [Sint-Philipsland](#)
Uitwaaien, 43 meter boven de Philipsdam | 64
- 29___ Oostdijk en Zuiddijk | [Sint-Philipsland](#)
Elementen van het dorpsleven netjes op een rij | 66
- 30___ Veerhaven Anna-Jacobapolder | [Sint-Philipsland](#)
Eldorado voor rustzoekers en waterliefhebbers | 68
- 31___ Een bijna vergeten vloed | [Tholen](#)
Bescheiden gedenkteken van 1906 | 70
- 32___ Eetcafé The Sixties | [Tholen](#)
Rockcultuur met opgeleukte pompoensoep | 72
- 33___ Interieur noodwoning | [Tholen](#)
Noordelijke luxe na de Februariramp | 74
- 34___ Leilinden van Stavenisse | [Tholen](#)
Rechtdoor van de haven naar de kerk | 76
- 35___ De Reigersburg | [Tholen](#)
Wielrennersglorie van een opvallende boerderij | 78
- 36___ De Vier Vrijheden | [Tholen](#)
Oud-Vossemeer, bakermat van de Roosevelts | 80
- 37___ Astronomische getijdenklok | [Walcheren](#)
Eb, vloed en de maanstanden in Arnemuiden | 82
- 38___ Babbelaars sinds 1892 | [Walcheren](#)
Zeeuwse snoepjes gaan de wereld rond | 84

- 39___ Beach Club ‘Panta Rhei’ | [Walcheren](#)
Sfeer en livemuziek aan het Nollestrand | 86
- 40___ Boswachterskamer Westhove | [Walcheren](#)
Geprepareerde dieren in een middeleeuws kasteel | 88
- 41___ Breedste strand | [Walcheren](#)
Zand, zout en brak op de kop van Walcheren | 90
- 42___ Caissons tegen het water | [Walcheren](#)
Betonnen herinneringen aan de Walcherse inundatie | 92
- 43___ Gedenksteen molen De Roos | [Walcheren](#)
Een ‘koppig volkje’ doorstond de oorlog | 94
- 44___ De ijzeren loskraan | [Walcheren](#)
Een technisch hoogstandje uit 1861 | 96
- 45___ Kanaal door Walcheren | [Walcheren](#)
Varen over verzonken kadewerken | 98
- 46___ De Kloveniersdoelen | [Walcheren](#)
Schutters, kunstenaars, kippen, levensgenieters | 100
- 47___ Loverendale, Oostkapelle | [Walcheren](#)
Biologisch dynamisch werken en recreëren | 102
- 48___ De Middellandse-Zeetuinen | [Walcheren](#)
Palmen, folly’s en mozaïeken in Buttinge | 104
- 49___ De naald van Marnix | [Walcheren](#)
Antwerps monument op een Souburgse begraafplaats | 106
- 50___ Napoleons vestingwerken | [Walcheren](#)
Stap in de poderne en beleef de ‘tijdtunnel’ | 108
- 51___ De Rode Tent van Overduin | [Walcheren](#)
Chinees mode uit de achttiende eeuw | 110
- 52___ Stadsdichterstegels op rij | [Walcheren](#)
Tegels met regels van alle stadsdichters | 112
- 53___ Theater De Wegwijzer | [Walcheren](#)
‘Soms hoor je een regel, speciaal voor jou’ | 114
- 54___ wALLofsmALLart | [Walcheren](#)
Kleine kunstwerken uit een groot gebied | 116
- 55___ Wereld Windorgel | [Walcheren](#)
Luisteren naar de muziek van de zeewind | 118
- 56___ Zerken van vergeten helden | [Walcheren](#)
Marinemannen tijdens de Belgische afscheiding | 120
- 57___ Baalhoek | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Niet dromen van een kanaal, maar van steltlopers | 122
- 58___ Bakkerij Van Meijel | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Herbaaldelijk de beste Zeeuwse bolus | 124

59. Blauwe schuur in Othene | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Boerentraditie in het land van Zaamslag | 126
60. Bolwerk Generaliteit | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Een holle berg met explosieve betekenis | 128
61. Café Het Verdrongen Land | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Het kloppend hart van Emmadorp | 130
62. Koelwateruitlaat van Dow | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Kunstmatige waterval in industrielandchap | 132
63. Het laagste punt van Zeeland | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
De tunnel en het verlangen naar 'de boot' | 134
64. Luchtwachttoren Nieuw-Namen | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Vijftien meter herinnering aan de Koude Oorlog | 136
65. Maria ter Eecken | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Een Mariakapel die keer op keer herrees | 138
66. Meester Van der Heijden Groeve | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Drie miljoen jaar op zeven hectare | 140
67. Mosselmonument en mosselbank | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Een schelpdiereldorado in de polder | 142
68. De Platenbaas | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Vinyl voor de liefhebbers in een 'conceptstore' | 144
69. De Poolse brug | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Herinnering aan bevrijding en vroegere herdenkingen | 146
70. Porgy en Bess | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Jazz als stokpaardje in Terneuzense club | 148
71. De Skidôme | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Snelheid ontwikkelen op 220 meter | 150
72. De Val, bron van verhalen | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Zwevende spookboerinnen en vlammeende doodkisten | 152
73. Vlasbedrijf Van Gremberghe | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Historie en herrijzing van het vlas | 154
74. Het Warenhuis | [Zeeuws-Vlaanderen \(Oost\)](#)
Schilderingen van een meester-decorateur | 156
75. De achthoekige kerk | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Oudste protestantse kerkgebouw in Zeeland | 158
76. Het beeld van Stuerbout | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Onuitwisbare bloedvlekken en een linkeroor | 160
77. De Kromme Watergang | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Elke dag duizend keer proeven | 162
78. De Kruisschans | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Waar bleef het koffertje van Hennequin? | 164

- 79___ Markt van IJzendijke | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Uiteenlopende verklaringen voor 'Petit Paris' | 166
- 80___ De Porta Principalis | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
De hoofdboort van het Romeinse castellum | 168
- 81___ Schorers graf | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
De eeuwige rust van een rechtsgeleerde | 170
- 82___ Stadsmuur van Sluis | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
De eerste van drie bloeiperioden | 172
- 83___ Stadspomp Sint-Anna ter Muiden | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
De machtsymbolen van een miniatuurstad | 174
- 84___ Struisvogelboerderij Monnikenwerve | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Ook struisvogelbennen kunnen hoofdpijn hebben | 176
- 85___ Terminal fietsvoetveer | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Gevekwanden met vereeuwigde zandribbels | 178
- 86___ Tramremise Draaibrug | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Melancholieke loodsen en verdwenen sporen | 180
- 87___ Turkiye | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Een eeuwenoude band met Turkije | 182
- 88___ Het Vlaemsche Erfgoed | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Geheim van de paptart nog niet ontsluit | 184
- 89___ De Wereldvredesvlam | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Samen dromen, al is het maar over de liefde | 186
- 90___ Willem Beukelszoon | [Zeeuws-Vlaanderen \(West\)](#)
Een held van Biervoliet, maar welke van de twee? | 188
- 91___ Het Ambachtscentrum | [Zuid-Beveland](#)
Tussen het smidsvuur en de poppendokter | 190
- 92___ Amos aan de Schelde | [Zuid-Beveland](#)
Profetisch milieumonument in Hansweert | 192
- 93___ Beeldenpark Ellewoutsdijk | [Zuid-Beveland](#)
Herinneringen aan een 'suikerwerkpaleis' | 194
- 94___ De Berg van Wabeke | [Zuid-Beveland](#)
Zeelands hoogste 'vliedberg' in Wemeldinge | 196
- 95___ Ceres in Goes | [Zuid-Beveland](#)
Symbool van de agrarische centrumfunctie | 198
- 96___ Doolhof van Hoedekenskerke | [Zuid-Beveland](#)
Mythisch landschap onder de rook van de stoomtrein | 200
- 97___ De 'Gebroken diek' | [Zuid-Beveland](#)
Onverhoedse aanval van de Oosterschelde | 202
- 98___ Gevangen in Goes | [Zuid-Beveland](#)
Een pand met impopulaire functies | 204

99. De haven van Biezelinghe | Zuid-Beveland
Opnieuw uitkijken over het water | 206
100. Kastelenpad Kapelle | Zuid-Beveland
Onzichtbare burchten toch tastbaar | 208
101. Kunst in de Wilhelminapolder | Zuid-Beveland
Sciencefiction om een polder te begrijpen | 210
102. Oesterputten in Yerseke | Zuid-Beveland
Schelpdiercultuur voor alle zintuigen | 212
103. Oudekamersedijk bij Nisse | Zuid-Beveland
Herdenkingsdijk voor overleden kinderen | 214
104. Podium Reimerswaal | Zuid-Beveland
Mooie voorstellingen en culturele strijd | 216
105. Poppen en miniaturen | Zuid-Beveland
Een kleine wereld in 's-Heerenhoek | 218
106. De Quilterie | Zuid-Beveland
Kleurige motieven en Zeeuwse mysteries | 220
107. De Rattekaai bij Rilland | Zuid-Beveland
Een tijhaven aan het verdronken land | 222
108. Veerhuis van Wolphaartsdijk | Zuid-Beveland
Dienstgebouw werd een befaamd restaurant | 224
109. Vrijmetselaars in Goes | Zuid-Beveland
Rituelen en een liberale mentaliteit | 226
110. Het Vrouweputje | Zuid-Beveland
De geneeskracht verhuisde mee | 228
111. Waterstaatstation Krabbendijke | Zuid-Beveland
Goederen waren belangrijker dan mensen | 230

Overzichtskaarten | 232

1__ Proef Zeeland

Vernieuwend boeren op het zilte water

In theorie kun je binnen het uur mosselen vanuit het schip op je bord hebben bij Proef Zeeland. De schepen leggen hier praktisch voor de deur aan. Middenin de monding van Nationaal Park Oosterschelde, op het voormalige werkeiland Neeltje Jans van de stormvloedkering Oosterschelde, bouwde de Zeeuwse vissersfamilie Schot een nieuw pand met een mosselproductiehal, een speciaalzaak in vis-, schaal- en schelpdieren en een proeverij. Het gaat zowel om bodem- als om hangcultuurmosselen: traditie naast innovatie. Bedrijfsleider Reinier Schot, gestoken in laarzen, vat het principe van Zeelands eeuwenoude schelpdierenteelt samen in één zin: 'Wij zijn eigenlijk landbouwers op het water.'

De familie Schot is al enige eeuwen gepokt en gemazeld in het vak. De onderneming is nog steeds een familiebedrijf, met eigen vloot, productie, groothandel, winkels en proeverij. De Schotten waren nooit bang voor modernisering. Innovatieve visserij is bovendien in Zeeland al jaren helemaal in. Naast 'boeren op het water' wordt tegenwoordig ook vis in de polder gekweekt. Binnendijkse aquacultuur heet dat. Tot en met 2013 liep er een experiment met het kweken van tong en tarbot in bassins bij de Zeelandbrug bij Colijnsplaat. Nu richten verschillende partners zich met steun van de Provincie Zeeland op 'Smart Seafood'. Het is een project met vijf pijlers: de teelt van algen, de kweek van vis, van zagers (zoals dit al vele jaren gebeurt bij onder meer Topsy Bait aan het Goese Sas), de teelt van zeewier en van traditionele Zeeuwse gewassen als zeekraal en lamsoor. Ook Proef Zeeland houdt zich bezig met alles wat uit de zee komt, inclusief zeekraal en lamsoor. In de winkel ligt het allemaal overzichtelijk uitgestald. Flinke bakken mosselen worden continu besproeid uit grote, platte 'douchekoppen'. Het overheersende aroma: vis. Want dit is de smaak van Zeeland. En die kun je hier proeven.

Adres Faelweg 1, 4354 RB Vrouwenpolder | **Per auto** Neem de N57 over de stormvloedkering, volg borden Neeltje Jans resp. Deltapark | **OV** Bushalte Neeltje Jans, Deltapark | **Openings-tijden** ma-zo 10-17 uur | **Tip** Vlakbij ligt het Deltapark Neeltje Jans met veel attracties. Bij het Topshuis, aan de noordwestzijde van Neeltje Jans, ligt *land art*-park 'de kathedraal' van Marinus Boezem: 112 basaltblokken die de plattegrond van de kathedraal van Reims weergeven.

Proef Zeeland

bij neeltje jans mossel

2 — Brouwerij Emelisse

Bier en de strategie van eilandpromotie

Vanuit het restaurant zijn ze goed te zien, de met stoom verwarmde, glimmende ketels van Brouwerij Emelisse. En ook in het restaurant word je verschillende keren per week getrakteerd op de typische, zoetige geur van een bierbrouwerij in bedrijf. Het gaat in Brouwerij Emelisse uiteraard grotendeels om de inwendige mens: 'lekker eten en drinken in een brouwerij' is het devies. Maar de brouwerij is in 1998 begonnen vanuit het idealistische streven om Noord-Beveland te promoten. De naam herinnert aan het in 1530 verdronken Noord-Bevelandse dorp Emelisse. Zes deelnemers uit de landbouw, horeca, detailhandel en een amateurbrouwer verenigden zich in een stichting. De eilandpromotie zou gebeuren door productie van een ambachtelijk kwaliteitsbier van duurzaam geteelde Noord-Bevelandse brouwgerst.

Een brouwerij was nog niet in beeld. De gerst werd in het Belgische Stabroek gemout, en vervolgens in Hulst bij Bierbrouwerij De Halve Maan gebrouwen. Maar omdat steeds meer liefhebbers van het Noord-Bevelandse bier de veronderstelde brouwerij wilden bezoeken, besloot de stichting er dan maar een te bouwen, in combinatie met een restaurant/grand café. Het gebouw kreeg een ambachtelijk-industriële uitstraling; het ontwerp is geïnspireerd op brouwerijen uit de periode 1870-1890, toen het industriële brouwen werd ontwikkeld. De brouwketels kwamen centraal in de brouwerij te staan, en moesten ook vanuit het restaurant te zien zijn. Aan de zuidkant van het gebouw kwam een groot terras met uitzicht op een waterpartij. Op 13 mei 2005 kon het traditionele 'pannenbier' worden geschonken: de bouw van de brouwerij had haar hoogste punt bereikt. Op de menukaart staan uiteraard óók streekgebonden gerechten, zoals kruidenkaas en mosselen, bij voorkeur weg te spoelen met een van de vele Emelisse-bieren. De handvatten van de biertap zijn traditioneel gesneden Zeeuwse 'paeremes'-heften...

Adres Nieuweweg 7, 4493 PA Kamperland | **Per auto** N255 (Oost Westweg), afslag Nieuweweg richting Kamperland | **OV** Bushalte Tuincentrum | **Openingstijden** nov-mrt: do/vr vanaf 16 uur, za/zo vanaf 12 uur; rondleidingen op zaterdag | **Tip** Pal naast de brouwerij ligt de ijsbaan van Kamperland.

3 — Dijkwerkers aan de dam

Noest basalt, uitgedrukt in marmer

‘Zo’n verschrikkelijk stuk steen kom je nooit meer tegen,’ zei beeldhouwer Peter de Jong tegen de pers toen zijn *Dijkwerkers* op hun plek waren gezet langs de Veersegetdam in 1981. De schepping van dit beeld was ‘een beestachtig klusje’, aldus de kunstenaar. Vijftien maanden zagen, herrie en alles doordringend stof. De Jong: ‘Dat betekende klachten. Terecht, want ik kon op den duur ook mijn naam schrijven op m’n eigen koffieketel.’

De vier dijkwerkers en hun basaltblokken zijn vervaardigd uit acht blokken blauw marmer (Bardiglio) dat alleen vruchtbaar kan worden geattaqueerd met diamantschijven. Het beeld lijkt tussen de massieve Veersegetdam aan de ene kant en het wijde Veerse Meer aan de andere misschien van bescheiden proportie. Maar toen het werd voltooid vóór De Jongs atelier in het centrum van Middelburg maakte het een enorme indruk. De passant die *De Dijkwerkers* nu komt bekijken raakt, eenmaal in de schaduw van het lijvige kunstwerk, toch weer onder de indruk. Niet verwonderlijk: *De Dijkwerkers* zijn ongeveer vier meter lang en drie meter hoog. Het beeld was een opdracht van Rijkswaterstaat, die in 1961 de Veersegetdam voltooidde als onderdeel van de Deltawerken. Het werk herinnert aan de eeuwenoude rol van de dijkwerkers en de ‘polderjongens’ in Zeeland, dat altijd verweekeld was en is in een vaak grimmig kat- en muisspel met het water.

Naast de bijdrage van Middelburg aan het Vredespark in Nagasaki zijn *De Dijkwerkers* het bekendste werk van Peter de Jong (1920-1990). Na de Tweede Wereldoorlog raakte hij in Middelburg verzeild en werkte daar als beeldhouwer jarenlang mee aan de restauratie van het laatgotische stadhuis. Van zijn hand verschenen in de stad, Zeeland en elders tal van werken in de openbare ruimte. De Jong benadrukte altijd dat een kunstenaar ook ambachtsman was. ‘Ik ben een stenenbikker,’ was een van zijn liefkoosde uitdrukkingen.

Adres Oost-Westweg (N57), direct aan Noord-Bevelandse zijde | **Per auto** N57 resp. N255, afslag Oost-Westweg, bij rotonde rechtdoor, parkeren bij Surfschool Veerse Dam | **OV** Bushalte Veersedam Noord | **Tip** Graffiti van www.graffitinetwerk.nl op de pijlers van de loopbrug over de weg, aan de zijde van de surfschool.

4 Monument verdronken dorpen

Multidisciplinair herdenken bovenop de dijk

Vanaf de Zeelandbrug zie je het Monument voor de Verdronken Dorpen opdoemen als een merkwaardig en tegelijk vertrouwd element. Het lijkt op een kerktorentje, waaraan gestileerde luidsprekers ontspruiten als vreemde vruchten. Zeeland kreeg dit gedenkteken in 2009 voor zijn minstens 117 verdronken kerkdorpen uit ruwweg de periode 900-1550. Weggevaagd door het water zijn ze, door de talloze stormvloed en door de provincie te lijden heeft gehad. De laatste grote vloed, op 1 februari 1953, gaf aanleiding tot de Deltawerken die het aanzien van Zeeland sterk veranderden, en het relatieve isolement lieten verdwijnen. Juist de herinnering aan 'de Ramp' van 1953 deed onder sommige Zeeuwen enig verzet rijzen. Er zouden door de aanwezigheid van het kunstwerk oude wonden worden opengereten; mede hierdoor ging een eerdere beoogde locatie, bij Kats, niet door.

Het Monument is ontworpen door kunstenaar Lydia Schouten. De vorm van een torenspits is niet toevallig: op oude afbeeldingen van stormvloed en op torenspitsen te zien, die nog net boven het water uitsteken. Het kunstwerk is 7,40 meter hoog en multidisciplinair. Driemaal daags klinkt een geluidscompositie: opkomende storm, afgewisseld met archaïsche koormuziek. De tijdstippen verwijzen naar jaartallen van grote watersneden: 11.34 (op de vloed van 1134 volgden grootschalige bedijkingen), 14.04 (Eerste Sint-Elisabethsvloed, 1404) en 15.30 (Sint-Felixvloed, 1530). Na enkele minuten sterft het geluid weg en kan men in stilte nadenken over de verdronken dorpen. De elektriciteit voor de geluidswaergave wordt geleverd door een zonnepaneel. Op de traptreden van het monument naar het water zijn de namen van de 117 verdronken Zeeuwse dorpen te lezen. Bovendien een altijd actuele tekst naar aanleiding van de Sint-Elisabethsvloed: 'Het geldt voor nu, het geldt voor later. Wantrouw de macht van wind en water.'

Adres Oost-Zeedijk tussen Colijnsplaat en de Zeelandbrug | **Per auto** Vanaf N56 (Deltaweg) Noordlangeweg, Molenweg, parkeren langs de Oost-Zeedijk | **OV** Bushalte Sportpark | **Tip** Aan het begin van de Oosterscheldedijk, achter de Visafslag van Colijnsplaat, is een informatiepunt over de verdronken dorpen.

5 Het Solexmuseum

Genieten van een bijzonder brommertje

Ongeveer twintig jaar geleden maakte Nico Beckers een ritje op een geleende Solex. Het beviel enorm. Nico kon er later twee kopen. Zo begon de verzameling, die uitmondde in de stichting van het Solexmuseum in Colijnsplaat in 2004, verbonden met de Stichting Solexclub Zeeland. We zijn intussen tientallen solexen verder: ze staan opgesteld in het propvolle museum pand, waar de toepasselijke geur van motorolie je tegemoet komt. Niet één van de brommertjes is identiek, maar het meest vallen toch de verschillende minisolexjes op.

De Solex heeft een rijke geschiedenis. Oorspronkelijk min of meer bij toeval ontwikkeld in Frankrijk (1918), stamt de moderne Solex uit 1946. Het Franse product is in Nederland van 1948 tot 1969 in licentie gebouwd door productiemaatschappij Van der Heem voor R.S. Stokvis & Zonen. Het Solexmuseum bevat vele paraferalia uit de rijke geschiedenis van het merk. Natuurlijk is het eerste Nederlandse model, de Peperbus, aanwezig. Aan de wanden hangen Solexreclameborden uit de jaren vijftig en zestig. Er staat een originele Solextestbank. Ook zijn er zes vitrinekasten met solexgerelateerde accessoires: asbakjes, suikerzakjes, spelden, boekjes, een plank met bekertjes van gewonnen evenementen. Heel bijzonder in de verzameling is een handgemaakt glazen Solexje. Als je vroeger in Nederland een solex kocht, kreeg je een sigaar met een sigarenbandje van de fabriek Van der Heem. En jawel, het sigarenbandje hebben ze uiteraard óók in Colijnsplaat. Ze kunnen in het museum zelfs het ‘Solexlied’ laten horen.

Els en Nico – die allebei natuurlijk Solex rijden – verhuren ook solexen, en nemen met de club deel aan allerlei Solexevenementen in Nederland. Solexracetjes bijvoorbeeld. Een mooi wapenfeit was de deelname van de Solexclub aan het spel ‘Rogier en de zeven plagen’, in 2005 opgevoerd bij de viering van het zeshonderdjarig bestaan van de stad Goes.

Adres Voorstraat 6, 4486 AK Colijnsplaat | **Per auto** Vanaf Oost- of West-Zeedijk doorrijden op Havenstraat, afslag Voorstraat; vanaf Molenweg: Havelaarstraat, Voorstraat | **OV** Bushalte Havelaarstraat | **Openingstijden** za 10-16 uur en op afspraak | **Tip** Gereconstrueerd tempeltje van de inheems-Romeinse godin Nehalennia aan de Jachthavenweg.

6 Uithaven met Planetarium

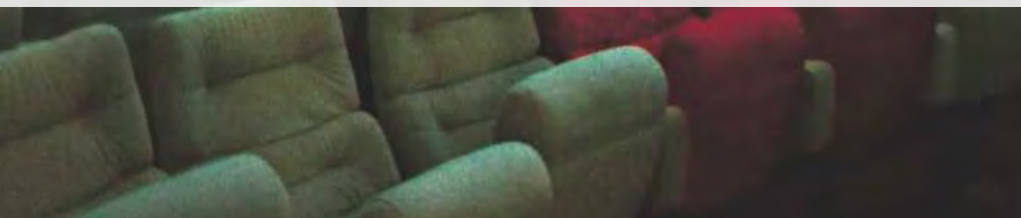
Het heelal verkennen aan het Veerse Meer

De ontwikkeling van het dorp Kamperland tot moderne en multifunctionele toeristenplaats is snel gegaan. Een belangrijk moment was de omvorming van de oude landbouwhaven tot een van alle faciliteiten voorziene jachthaven met honderdzestig ligplaatsen. Dat gebeurde in 2008. Toen opende ook het complex van de Uithaven, dat zijn doelstelling uitdrukt met drie Engelstalige ‘effen’: *fun, food, fashion*. Meer dan twintig overdekte, apart te bezoeken activiteiten wedijveren om de gunst van de bezoeker: winkeltjes in een straatje met Noord-Bevelandse geveltjes uit de periode 1890-1910, horeca-faciliteiten, het spiegeldoolhof Mirror Maze, een massage door Turkse ‘knabbelvisjes’, discobootjes, of de Lasergame Zeeland in een hal van zeshonderd vierkante meter, waar maximaal 25 personen de strijd aan kunnen gaan. Het hele complex ligt in de dorpskern, op loopafstand van de restaurants en vele winkeltjes.

Vóór de winkelstraatjes bevindt zich het Planetarium: een ronde zaal met een koepel waarop zich de voorstellingen afspelen. De akoestiek is vreemd, alsof je in een grote ronde emmer zit. Hier kun je het dak wegdenken en genieten van één van de spectaculaire filmvoorstellingen. Met behulp van zes camera’s wordt een 3D-omgeving vormgegeven. De bezoeker kan zich in een andere wereld wenen, onderuitgezakt in een vliegtuigstoel. Wat valt er te beleven in de shows van ruim een uur? Het fenomeen van de zwarte gaten bijvoorbeeld, of een reis door het zonnestelsel. Kinderen kunnen met twee insecten op ruimtereis naar Altar, of meemaken wat een astronaut allemaal moet leren en weten. Behalve door de ruimte biedt het Planetarium een aantal reisjes door de tijd. Zoals het verhaal over de uitvinding van de telescoop door de Middelburger Hans Lipperhey in 1608. Muzikale historie wordt geboden in de twee Pink Floyd-shows ‘The Wall’ en ‘Dark Side of the Moon’. Toch weer het heelal!

Adres Haven 5, 4493 BJ Kamperland | **Per auto** N255 (Oost-Westweg), Nieuweg, Ruiterslaan, Westhavendijk, Haven | **OV** Bushalte Dwarsstraat | **Openingstijden** vr-zo vanaf 12 uur
| **Tip** Rondvaarten in juli/aug. vanaf de Uithaven met het ms. Denick; deze partycruiser wordt ook ingezet voor het fiets-/voetveer op Veere.

7 De Zeeuwse Rozentuin

Rozen, clematissen, kunst of een trouwerij

Ze hebben hier de grootste sortering rozen (meer dan duizend) en clematissen (meer dan honderdtwintig) van Nederland en ver daarbuiten, maar het gaat niet alleen om bloemen. Het gaat in deze gespecialiseerde kwekerij ook om mensen en om cultuur. In de Zeeuwse Rozentuin kun je uiteraard producten kopen, maar ook op je gemakje wandelen in de landschapstuin van vijf hectare, kunst bekijken, een snoei- of verzorgingscursus volgen, een concert bijwonen, een wijnproeverij of de jaarlijkse (Pinkster)fair bezoeken of naar de ‘dag van de clematis’ komen. Uitblazen van alles kun je in het restaurant met terras. De tuin is óók nog een officiële trouwlocatie. En ook de jaarlijkse (Pinkster)fairs bieden meer dan rozen en clematissen. Kwekers tonen trends, er zijn kramen met streekproducten die je kunt proeven, diverse workshops en de onvermijdelijke brocante.

In 1995 werd de Zeeuwse Rozentuin gesticht: midden in de Noord-Bevelandse polder, bij het dorp Kats. Vanaf het begin ging de tuin een verband aan met beeldende kunst. In recente tijd is de opzet naar een wat experimenteler niveau getild. De jaarlijkse exposities worden tegenwoordig verzorgd door een stichting met de merkwaardige naam [Ca-Yac.Z]. Deze organisatie biedt een podium aan jonge, startende kunstenaars, die de mogelijkheid krijgen te exposeren naast gevestigde namen in de kunstwereld. Maar wat verstaat [CA-Yac.Z] onder ‘jong en startend’? Kunstenaars tot drie jaar na afstuderen aan een officiële kunstopleiding in Nederland of Vlaanderen. De deelnemers worden geselecteerd door een vakjury en de winnende kunstenaar krijgt een aanmoedigingsprijs van tweeduizend euro. Bezoekers van de Zeeuwse Rozentuin kunnen ook stemmen op het kunstwerk van hun keuze. De winnaar van deze publieksprijs krijgt eveneens een prijs van tweeduizend euro: gelijkheid te midden van Zeeuwse rozen en nog meer rozen.

Adres Katse Groeneweg 3, 4485 PH Kats | **Per auto** N256/N255 (Oost-Westweg),
Zuidlangeweg, Veerhavenweg, Katse Groeneweg | **Openingstijden** di-za 10-17 uur
| **Tip** Galerie Kats aan Dorpsstraat 16, 4485 AH Kats.

